

НОВА СИМВОЛІКА УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКА (Розробка Воєнно-геральдичної служби ГШ ЗСУ)

Збройні сили будь-якої держави годі уявити без бойових прапорів, однострій, відзнак і емблем, нагород. Виявом усвідомлення вищим військовим керівництвом потреби впорядкування й дальншого розвитку української військової символіки та емблематики стало створення у квітні 2001 р. на підставі наказу начальника Генерального штабу Воєнно-геральдичної служби* ГШ Збройних Сил України. Спектр завдань, поставлених перед новою структурою, – досить широкий. Поряд з розробленням нових символів і емблем, прапорів, нагрудних знаків, відомчих нагород, емблемних елементів військової форми одягу, патентуванням і ліцензуванням їхнього виробництва служба має виконувати фахову експертизу наявних уже зразків. На неї також покладено завдання створення і ведення реєстру військової символіки Збройних Сил України. Для успішної діяльності в цій сфері налагоджується тісна співпраця з подібними структурами й науковими установами як України, так і інших держав. Адже розроблення зовнішніх атрибутів армії і флоту потребує об'єднання зусиль військовиків і цивільних спеціалістів з геральдики, фалеристики, уніформології. Головними принципами цієї, без сумніву, державної ваги справи мають бути

науковий підхід, опора на національні традиції, вивчення й застосування світового досвіду.

Незважаючи на порівняно короткий час існування Воєнно-геральдичної служби, тут уже опрацьовано проекти нової відомчої нагороди – медалі „10 років Збройним Силам України”, емблематики військової поліції, ряду знаків військової доблесті. Проте найважливішим із дотепер зробленого співробітниками служби, безперечно, стало створення нової системи військової символіки. Значну допомогу в цій роботі подало Українське геральдичне товариство (голова А.Гречило та куратор секції військової емблематики полковник М.Слободянюк). Нині на остаточне затвердження вже подано проект Указу Президента України „Про символіку Збройних Сил України”, що передбачає встановлення емблем і прапорів Збройних Сил та їхніх видів, прапора Міністерства оборони, штандартів вищих посадових осіб, Бойового прапора з'єднання (військової частини), регламентує порядок використання їх. Про нову символіку українського війська, її зміст і значення й піде далі мова.

Звичайно, передусім належало розробити загальну емблему-символ Збройних Сил України. Досі її, по суті, не існує – символ Збройних Сил України, затверджений у 1992 р. комісією Міністерства оборони з розробки військової символіки (золотий тризуб на синьому щиті з закругленою основою і золотою облямівкою) є радше варіантом малого Державного Герба України. Тим часом фактична відсутність загального символу негативно позначає-

* Видається потрібним певне уточнення назви цієї новоствореної служби. Згідно з нормами української літературної мови, прикметник „воєнний” стосується до війни, пов’язаний з нею, а „військовий” стосується до війська, включно з усіма його функціями. Отже, це друге слово – значно ширшого змісту – було б відповіднішим у назві нової структури: Військово-геральдична служба. – Ред.

ся на розвитку сучасної української військової символіки, позбавляючи її своєрідного „стрижня”. На наш погляд, емблема-символ Збройних Сил України має відображати славні традиції національного війська. Це повинен бути змістовний, естетично привабливий і водночас максимально простий і лаконічний знак, придатний для розміщення на військовій техніці, прапорах, одностроях.

В основу запропонованого символу покладено хрест малинового кольору з рівними кінцями, що розширяються. Цей хрест називають „козацьким”, „степовим”, „запорізьким”. Справді, хрести саме такої форми часто трапляються на козацьких прапорах XVII – XVIII ст., родових гербах старшини, давніх печатках. А малиновий колір тісно пов’язаний у народній пам’яті зі славетним запорізьким лицарством.

У центрі хреста розміщено круглий медальйон синього кольору із зображенням геральдичного знака малого Державного Герба України – тризуба золотого кольору. Таке поєднання означає вірність сучасної української армії найкращим традиціям оборонців волі нашої Батьківщини (малиновий хрест) і готовість у будь-який момент стати на захист незалежності й територіальної цілісності держави (золотий тризуб). Емблема Збройних Сил України має встановлюватися в кабінеті Міністра оборони України, у залі засідань колегії Міністерства оборони, а також використовуватися на прапорі Збройних Сил України, бойових прапорах з’єднань (військових частин), на заохочувальних відзнаках Міністерства оборони України, на бланках службової документації, печатках, на озброєнні, військовій техніці та іншому майні Збройних Сил України. Цей символ також покладено в основу емблем-символів Міністерства оборони України, Генерального штабу

Емблема-символ Збройних Сил України

Прапор Збройних Сил України

Прапор Міністерства оборони України

Збройних Сил України та видів Збройних Сил.

На емблемі Міністерства оборони символ Збройних Сил поєднано із зображеннями золотих схрещених булав і меча вістрям угору. В українській військовій символіці булава здавна уособлює найвищу військову владу. У XVII – XVIII ст. вона була знаком влади гетьманів Війська Запорізького, тепер – це один з офі-

*Емблема-символ
Сухопутних військ*

*Емблема-символ
Військово-повітряних сил*

*Емблема-символ
Військово-морських сил*

ційних символів глави держави. Під час війни за державність 1917 – 1921 рр. зображення булави (схрещених булав) розміщувалося на рангових відзнаках генералів Української армії (1918 р.) та Української галицької армії (1919 – 1920 рр.), нарукавних знаках штабів корпусів УГА. На сучасному етапі булави використовують як елемент нагруд-

них знаків Міністерства оборони та Генерального штабу, нарукавних знаків-емблем управлінь ряду з'єднань і об'єднань (6 і 13-й армійські корпуси, 24-а Залізна й 51-а механізовані дивізії тощо). Поєднання схрещених булав і меча вказує на важливу роль Міністерства оборони як основного органу військово-політичного й адміністративного управління (булави), що забезпечує функціонування Збройних Сил, їхню бойову й мобілізаційну готовість, боєздатність (меч).

На емблемах видів Збройних Сил із загальним символом поєднуються елементи, що вказують на їхні цілі, завдання, сферу бойового застосування: схрещені мечі (Сухопутні війська), стилізовані соколині крила й меч вістрям угору (Військово-повітряні сили), схрещені якорі (Військово-морські сили). На емблемі Військ протиповітряної оборони спершу планувалося розмістити зображення стилізованого натягненого лука з трьома стрілами, що мали уособлювати три основні складові частини цих військ. Але потім на емблемі Військ ППО було вміщено зображення золотих стилізованих соколиних крил, ракети й блискавки.

Складні й відповідальні завдання планування оборони держави та оперативного управління Збройними Силами відображає емблема Генерального штабу. Це зображення

*Робочий варіант емблеми-символу
Військ протиповітряної оборони*

*Емблема-символ Військ
протиповітряної оборони*

Прапор Сухопутних військ

Прапор Військово-повітряних сил

Прапор Військ протиповітряної оборони

Військово-морський прапор

схрещених мечів, крил і якоря, що символізує єдність управління всіма видами Збройних Сил.

Важливою складовою майбутньої символіки є прапори видів Збройних Сил. Прапори Сухопутних військ, Військово-повітряних сил, Військ протиповітряної оборони мають у центрі зображення відповідних емблем-символів. Для прапора Сухопутних військ выбрано малиновий колір, Військово-повітряних сил – блакитний, Військ ППО – синій. Для ВМС залишено традиційний військово-морський прапор, який затвердив ще 16 липня 1918 р. гетьман П. Скоропадський.

Передбачається також встановлення системи штандартів найвищих посадових осіб Збройних Сил України. Усі штандарти мають квадратну форму й прикрашені золотими топорчиками. До древок кріпиться металеві скоби з вигравіюваннями військовими званнями, прізвищами та ініціалами, датами перебування тієї чи іншої особи на відповідній посаді. Штандарти Міністра оборони й начальника Генерального штабу мають малиновий колір і відповідні емблеми в центрі. Полотнище штандарта Міністра оборони прикрашено також золотою рамкою, з орнаментами у вигляді стилізованих гілок калини й козацькими хрестами по кутах. Колір штандарта командувача виду Збройних Сил відповідає кольору прапора цього виду, а в центрі його міститься відповідна емблема. На штандарті командувача Військово-морських сил колір якорів замінено із золотого на чорний – для кращого візуального сприйняття.

Працюючи над проектом Бойового прапора з'єднання (військової частини), співробітники Воєнно-геральдичної служби ґрутовно вивчали історію і традиції українського військового прапорництва, а також досвід російської, польської, австрійської, французької армій. Бойовий

Штандарт Міністра оборони України

Штандарт начальника Генерального штабу Збройних Сил України

Штандарт командувача Сухопутних військ

Штандарт командувача Військово-повітряних сил

Штандарт командувача Військ протиповітряної оборони

Штандарт командувача Військово-морських сил

Бойовий прапор з'єднання (військової частини)

прапор з'єднання (військової частини) передбачено єдиного зразка для всіх видів Збройних Сил України. Таке рішення пов'язане з незавершенністю процесу реформування Збройних Сил, під час якого деякі частини можуть бути передані з одного виду до іншого.

Бойовий прапор являє собою квадратне малинове полотнище, прикрашене золотими торочками. На лицевому боці полотнища по периметру вигаптувано золотом рамку із золотими написами „За Україну” (у верхній частині) і „За її волю” (у нижній) і орнамент у вигляді стилізованих гілок калини й козацьких хрестів по кутах. Орнаментована рамка з написами – данина традиціям українського військового прапорництва, а калина – давній фольклорний символ України. Символом українського війська вона стає на початку ХХ ст. завдяки славетним Українським січовим стрільцям (згадаймо хоча б найвідомішу стрілецьку пісню „Ой, у лузі червона калина похилилася...”, прапор Легіону УСС). Центр полотнища займає зображення емблеми-символу Збройних Сил.

Між раменами хреста розміщено золоті промені й вінки з калинового листя. У центрі цих вінків має бути емблема-символ того виду Збройних Сил України, до якого належить з'єднання (військова частина).

Зворотний бік прапора також прикрашений орнаментованою рамкою, але без написів, по кутах вигаптувано золотом емблему відповідного роду військ. У центрі полотнища міститься повна назва з'єднання (військової частини), вигаптувана золотом. Передбачається також розміщення на древку металової скоби з вигравіюваною датою вручення прапора, китиць, а також стрічок бойових нагород, якими відзначено з'єднання (частину). Верхівка древка має традиційну краплеподібну форму. У центрі її – зображення емблеми Збройних Сил.

Отже, вперше за роки незалежності Збройні Сили України мають шанс одержати чітку й змістовну символіку, розроблену з урахуванням національних військових традицій, що якнайповніше відбиватиме їхнє високе призначення, підноситиме престиж звання захисника Вітчизни.